

SZAKÁCS JÁNOS

Egy köznemesi család lehetőségei a 14-15. századi Szabolcs megyében

Jelen tanulmány célja, hogy ismertessem Szabolcs vármegye igazgatásának sajátosságait, illetve, hogy a köznemesek miért játszanak fontos szerepet a megye működésében. Példákkal igyekszem alátámasztani, hogy a köznemesség maga is rétegzett, mind eredetét, mind pedig vagyoni helyzetét tekintve. Ebből kiindulva próbálom meg alátámasztani azt a feltételezést, hogy létezik társadalmi mobilitás a korszakban, s erre hívom úgymond tükörként segítségül a Kemecsei családot.

Szabolcs királyi vármegye a 13–14. század fordulóján nemesi megyévé alakult át, az egységesülő nemesség önkormányzatának intézményévé vált a megye.¹ Károly Róbert uralkodása idején elterjedt az, hogy az ispánságok honorbirtokokként jutottak az adott személy kezére. Az ispáni tiszttel pedig várbirtok is járt az újdonsült ispán kezébe. Szabolcs megyében viszont nem volt királyi uradalom, sem vár, így az ispáni tiszt 1317-től a Bihar megyei Adorján várnagyságával volt összekapcsolva.² Az Anjou-korban Szabolcsban a csak és kizárólag Szabolcs megyei birtokokkal rendelkező nemes Kállóiak kivételével senki nem kapott megyésispáni kinevezést a szabolcsi nemesek közül, és ők is csak rövid ideig. Az alispáni tisztséggel is hasonló a helyzet. Az alispánok a megyésispán helyettesítését voltak hivatottak kifejezni, s nem egyszer a megyésispán helyett jártak el. A megyésispánok a 14. század folyamán saját familiájuk tagjai közül választották ki helyetteseiket.³ Így nem meglepő, hogy ezen tisztet betöltő személyek sem voltak feltétlenül a megye nemességének a tagjai. Ennek ellenére itt már pozitívabb a helyzet. Fele-fele arányban kerültek ki az alispánok a szabolcsi és a megyén kívüli nemesség soraiból. Ebben a tisztségben képviseltette magát az úri nemzetségek rétege, ugyanis a Gutkeled nemzetségből eredt a Zeleméri, a Márki és a Ráskai család. A Balogsemjéni nemzetség örökösei a Kállóiak és a Nagysémjéniek. Az Ibrányiak a Péc nemzetség tagjai, míg a Petri Dersiek pedig a Hont-Pázmány ősök leszármazottai.⁴ A szolgabírói tisztséget a megyei birtokos nemesség töltötte fel. Ennek okai is voltak, ugyanis a megyeközponthoz, Kállóhoz közelebb eső birtokosok közül kerültek ki a szolgabírók.⁵ Egyik oka lehetett, hogy az ügyek intézését könnyebben elláthatta az, aki nem lakott messze a

¹C. TÓTH NORBERT: *Szabolcs megye működése a Zsigmond-korban*. Nyíregyháza. 2008. 27.

²NÉMETH PÉTER: Az Árpádoktól Mohácsig. *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye monográfiája I. (Történelem és kultúra)*. Szerk.: CSERVENYÁK LÁSZLÓ. Nyíregyháza, 1993. 174.

³N. FODOR JÁNOS Szabolcs vármegye igazgatása és tisztségviselői 1301–1378 között. *Szabolcs-Szatmár-Bereg Levéltári Évkönyv XV*. Szerk.: HENZSEL ÁGOTA. Nyíregyháza, 2001. 16.

⁴N. FODOR JÁNOS: i. m., 19.

⁵N. FODOR JÁNOS: i. m., 22.

sedria székhelyétől. A másik ok az lehetett, hogy a keleti területeken sokkal nagyobb volt a népsűrűség, ezáltal itt jött létre a legtöbb falu, s így itt volt a legtöbb birtokos is.⁶ Ez a hivatal viszont elnépszerűtlenedett a módosabb nemesek számára, s 1435-ben már törvénynek kellett kimondania, hogy a megye nemesi közönsége a tekintélyesebb és nagyobb rangú nemesek közül válassza ki a szolgabíráit,⁷ akiknek száma rendszerint négy volt.⁸ Ezenkívül az esküdtek a nádor, a megyésispán vagy a királyi kúriából kiküldött királyi ember mellett látták el feladatukat a megyei közgyűléseken, ahol rendszerint a megyebeli gonosztevők elítélésében játszottak szerepet. Az esküdtek szintén a megye nemességéből származtak. Megbízatásuk kizárólag a gyűlés időtartamára szólt. Számuk mindvégig tizenkettő volt.⁹ Az esküdtek névsorából kiderül, hogy a közgyűlésen a nemesség arra törekedett, hogy a legtekintélyesebbek közül válasszák az esküdteket. A hosszú sorból két név tűnik ki. Apagyi István és Kemecsei Mihály, akik egyik régi nemzetségnek sem leszármazottai. A kérdés megválaszolásához érdemes megismerni a Kemecsei nemesek történetét.

A település neve jelenlegi ismereteink szerint először írásos formában Kemesa alakban fordul elő 1222-ben a Várad Regestrumban.¹⁰ Lótolvajlásért fogták perbe az ide való Farkas nevezetű személyt.¹¹ Megvizsgáltam az eredeti dokumentumot, azonban a lótolvajlást semmi nem támasztja alá. Az eredeti latin szöveg tartalma az, hogy a Fehértó faluból származó Ricse lopással vádolja a Kemecse faluból származó Farkas nevezetű személyt. Az ügyben Bánk ispán bíraskodott és a poroszló a Zalkod faluból való Miska volt. Farkast tüzesvaspróba ítélték, amin igazolta magát, vagyis ártatlan volt („Forcos, portato ferro, iustificatus est.”).¹² Még egy esetleges felvetés a lótolvajlás ellen: A korabeli igazságszolgáltatásban nem biztos, hogy valaki egy lótolvajlási ügyet átvészelt volna egy istenítélettel. 1290-ben értesülünk egy szintén Kemecsére való Farkasról, akinek utód nélküli halála miatt a földje visszaszállt a királynak, IV. Lászlóra, s az a Balogsemjén nembeli Mihály fiainak adományozta azt.¹³

Az 1332–1335 között tevékenykedő pápai adószedők összeírásaiból azt tudjuk meg, hogy Kemecsen is megfordultak, és említik a Szent István tiszteletére szentelt egyházát, illetve Péter nevű papját, aki 1332-ben és 1333-ban 6–6 garas, az 1334. évi I. részlet fejében 2 garas összegű pápai tizedet szolgáltatott be. A további beszolgáltatott tizedek összege ismeretlen.¹⁴ Mivel Kemecse templomának a védőszentje Szent István, így legkorábban a 12. században emelhették, I. István királyunk 1083. évi szentté avatása után.¹⁵ A másik valószínűsíthető adat az, hogy a tatárok

⁶N. FODOR JÁNOS: i. m., 24.

⁷<http://1000ev.hu/index.php?a=2&k=1&f=564&s=50> (a letöltés ideje 2016. 02. 16.)

⁸N. FODOR JÁNOS: i. m., 24.

⁹N. FODOR JÁNOS: i. m., 27–28.

¹⁰K. FÁBIÁN ILONA: A Várad Regestrum helynevei. Szeged, 1997. 85.

¹¹MEZŐ ANDRÁS – NÉMETH PÉTER: *Szabolcs-Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára*. Nyíregyháza, 1972. 61.

¹²SZOVÁK KORNÉL – SOLYMOSI LÁSZLÓ: *Várad Regestrum Varadiense (1208–1235). The Varad Register*. Arcanum CD-ROM, Bp., 2009.

¹³Szerk.: SZENTPÉTER IMRE – BORSA IVÁN: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke II. 2–3. füzet 1272–1290. Bp., Magyar Országos Levéltár kiadványai, 1961 (II. Forráskiadványok 9), 414–415., 3560. sz.

¹⁴NÉMETH PÉTER: *A szabolcsi főesperesség a középkorban*, Nyíregyháza, 1990, 14.

¹⁵ISTVÁNOVITS ESZTER: *A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga / Régészeti gyűjtemények Nyíregyházán 2*, Nyíregyháza, 2003. 451.

nem pusztították el teljesen, hiszen a templom megmaradt. Az 1339. évben Nagy-Kállóban kiállítottak egy oklevelet, melyben egy tíz évvel azelőtti esetet tárgyalnak. Eszerint Mihály arkangyal ünnepe előtti vasárnapon a Kemececséről való Egyed mester menyegzőjéről hazafelé tartó Semjéni Mihályt megtámadták és megsebesítették.¹⁶ 1323-ban is említi egy oklevél ugyanezt az Egyed mestert, aki a Balogsemjén nembeli Mihály nagybátyja, s az ő Kemece nevű birtokáról mondják, hogy nem határos Kyssewgeggel (Külgégénnyel).¹⁷ A perek további sorsa a kutatás jelenlegi fázisában ismeretlen, de az leszűrhető belőle, hogy ekkor már jó kapcsolatot ápolhattak a Kállóakkal, hiszen egy tíz évvel korábbi esetet tárgyalnak. Egy 1339. február 28.-án kelt oklevél szerint, Kemecei Demeter fia, Mihály, mint királyi ember szerepel Gergely mester Szabolcs-megyei Belhalaz és Monusturushalaz birtoklásáért folytatott perben Lukács mesterrel szemben.¹⁸ Ő a Kemecei család első ismert őse. Engel Pál Egyed mestert is Kemecei Demeter fiaként említi.¹⁹ Kemecei Mihály 1342-ben elvette feleségül Kállói Mihály szatmári alispán²⁰ lányát, Kállói Katalint, aki Szabolcs vármegye egyik legrégebbi családjából származott, a kérdés, hogyan került kapcsolatba a Kemecei család egy ilyen rangos nemzetséggel. A Kállóinak is volt birtoka Kemeceken, és a tisztségek révén Kemecei Mihály elérhette azt a szintet, hogy egy ilyen rangos családban találjon magának házastársat, ami egyébként a továbbiakban elősegítette további rangemelkedését. Kállói Katalinnal kötött házasságából a következő családfa rajzolható.²¹

A későbbiekben is szerepel mint aktív közéleti személy. 1344-ben mint királyi ember jelenik meg egy birtokfelosztási perben. A per szereplői is a Kállóiak. A nagysemjéni ágból származó Kállói István fia az összes birtokban egyenlő részt követelt a szintén nagysemjéni ágbeli Kállói Mihály fiától, Miklóstól és Lászlótól. Miklós és László viszont csak akkor egyezne bele ebbe, ha Lengyel János, aki szintén a család tagja is beleegyezik.²² 1346-ban már mint a vármegye törvényszékének esküdtje található meg. A politikai rangemelkedés másik bizonyítéka, hogy már nem csak küldöttként, vagy királyi emberként szerepel, hanem esküdtként. Erről tanúskodik egy 1346 novemberében kelt oklevél, melyben Fábián balkányi nemest ítélik fővesztésre, mert Bolt faluban, Biri Tamás felesége testvérének a gyermekét, Jánost úgy megsebezte nyíllal, hogy sérüléseibe belehalt, és ezen kívül János édesapjának, Andrásnak a fél kezét levágta, s az arcát úgy megsebesítette, hogy fél szemére megvakult.²³ Egy másik 1346-ban kelt oklevélben, mint törvényszéki esküdt szerepel,

¹⁶Szerk.: PITI FERENC: *Anjou-kori Oklevéltár. XXIII. 1339*, Bp.-Szeged, 1999, 91., 170. sz. (továbbiakban: AO)

¹⁷Szerk.: BLAZOVICH LÁSZLÓ – GÉCZI LAJOS: *Anjou-kori Oklevéltár. VII. 1323.*, Bp.-Szeged, 1991, 89., 179. sz.

¹⁸AO XXIII. 1339., 65., 106. sz.

¹⁹ENGEL PÁL: Középkori magyar genealógia. *Arcanum DVD könyvtár IV.* Budapest. 2003. (továbbiakban: ENGEL P.: *Genealógia*)

²⁰ENGEL P.: *Genealógia*

²¹Melléklet: Kemecei családfa

²²A nagykállói Kállay-család levéltára I.: 172–173., 754. sz. (továbbiakban Kállay I.)

[http://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_VSK_nagykalloi_kallay_csalad_01/?query=szo%3D\(s%C3%A9ny%C5%91\)&pg=0&zoom=v&layout=s](http://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_VSK_nagykalloi_kallay_csalad_01/?query=szo%3D(s%C3%A9ny%C5%91)&pg=0&zoom=v&layout=s) (a letöltés ideje 2016. 02. 16.) (továbbiakban Kállay I.)

²³Kállay I., 196–197., 856. sz.

amelyben közönséges rablónak, gonosztevőnek nyilvánítanak több balkányi nemest, ezért fő- és jószágvesztésre ítélik őket.²⁴ Szintén 1346-ban kelt az az oklevél, melyben Kemecsei Mihály mint királyi ember megosztja a Gutkeled nemzetség tagjai között Zolath monostorát, valamint Onorch, Benk, Monyoros, és Hymus falvakat.²⁵ 1349-ben pedig a vármegye törvényszékének esküdtjeként és ülnökeként járt el peres ügyekben.²⁶

1368-ban már Kemecsei János, Mihály fia szerepel az oklevelekben, mint a vármegye kiküldöttje. A február 12.-én kelt irat tanulsága szerint, Ibrányban nyomozott. Pechi Gergely fia, Miklós jogtalanul halászott az ibrányi nemes, Simon fia Imrének Zochferthey nevű tavában.²⁷ Kemecsei János 1378-ban pedig tanúként szerepel.²⁸ 1378-ban elindított a Kállóiak ellen egy pert, amelyet többször elhalasztottak,²⁹ de az oklevelek hiányában nem tudjuk megállapítani, hogy ez összefüggésben van-e egy 1395-ös per, amelyet János anyja testvérének, Mihálynak a halálával, bizonyos ingóságok miatt folytatott a Semjéni ág tagjaival.³⁰ Annyi viszont bizonyos, hogy 1396-ban Kemecsei Jánost beiktatták a Semjéniek által birtokolt Székely felének harmadrészébe.³¹

A család státuszának az emelkedését bizonyítja, hogy Kemecsei Jánostól kezdve szinte folyamatosnak tekinthetők a hatalmaskodási perek. Ez önmagában nem egy kivételes eset, hiszen a középkorban jóformán állandónak volt mondható a birtokosok és rajtuk keresztül a jobbágyaik közötti csatározás, hol a telkek határai, hol egymás birtokainak jogtalan használata miatt. Volt, amikor a Kemecseiek, máskor mások vétettek a Kemecseiek kárára a törvény ellen. Egy 1380-ban kelt oklevél azt tárgyalja, hogy Kemecsei Mihály fiának, Jánosnak a jobbágyai jogtalanul használják Bogdányi Olivér fia Lőkös és Balázs fia földjeit, valószínűsíthetően a ma is Kemecse szomszédságában található Nyírbogdány területén található földekről beszél.³² Az 1407-es megyegyűlésen Kállói Lőkös fia Miklós amiatt emeli fel a hangját, hogy a vasmegyeri határban fekvő egykori Apáti birtokot mind Kemecsei János és a kemecseiek ménésbeli lovaikkal jogtalanul használják.³³ Látszik, hogy a Kemecseiek, most már, hogy politikai súlyuk egyre nagyobb, erejük reprezentálására a térségben lévő földeken hatalmaskodnak. A korszakban Kálló Lőkös fia Miklós, mint küldött szerepel,³⁴ lehet, hogy az ő szarvát próbálták letörni ezzel a tettel. Természetesen megtörtént ez a Kemecseiek rovására is. A Megyeri familia jogtalanságokat és hatalmaskodást követett el a Kemecseikkel szemben, de 1409-ben Nyírkáráson,

²⁴Kállay I., 197., 859. sz.

²⁵BUNYITAY VINCE: *A Várad Püspökség története alapításától a jelenkorig II.*, Nagyvárad. 1883. 91.

²⁶Kállay I.: 228–229., 993. sz.

²⁷*A nagykállói Kállay-család levéltára II. (1351–1386)*. 142., 1606. sz. (továbbiakban Kállay II.)

http://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_VSK_nagykalloi_kallay_csalad_02/?pg=0&zoom=v&layout=s (a letöltés ideje 2016. 02. 16.) (továbbiakban Kállay II.)

²⁸Kállay I.: 179–180., 1758. sz.

²⁹Kállay I.: 181., 1764. sz.

³⁰*Zsigmondkori oklevéltár I. (1387–1399)*. Szerk.: MÁLYUSZ ELEMÉR. Bp., 1951. 351., 3163. sz. (továbbiakban: ZsO)

³¹ZsO I., 589., 5347. sz.

³²*A Leleszi konvent országos levéltára*, Pozsony, 1380 (Acta Annorum sorozat), nro. 19. (továbbiakban: LO AA)

³³ZsO II., 38, 5435. sz.

³⁴ENGEL P.: *Archontológia*.

Rozgonyi Simon országbíró közreműködésével kibékültek, és a Megyeri család 40 aranyforintot fizetett a per megszüntetéséért.³⁵ A Kállóiakkal is tovább folytak a perek. Itt bizonyítja, egy oklevél 1412-ből, hogy a Kemecseieknek kellő pénze és ereje volt ahhoz, hogy ügyvédet fogadjanak és feljebbviteli fórumra, egészen a nádorig vigyenek egy ügyet, ahol egy náluknál tekintélyesebb família ellen is képesek győzelmet aratni. Garai Miklós nádor bírságbehajtója kötelezi, Kállói Zsigmond fiait, Lászlót, Zsigmondot és Istvánt 9 márka megfizetésére, Kemecsei Mihály fiával, Jánossal szemben.³⁶ Kállói Zsigmond egyébként ekkor már zólyomi alispán.³⁷ A másik két testvérrel jelenlegi ismereteim alapján nem tudok biztosat.

A Kemecsei család természetesen a saját peres eljárásain kívül továbbra is részt vett a régió közéletében. Kemecsei János fiai, Kemecsei Miklós, László és Kemecsei Simon fia, Jakab révén, akik tanúként szerepelnek peres ügyekben.³⁸ Kemecsei Jakab nem csak tanúként szerepelt a közéletben. 1414-ben Vajai Tamás és István kérésére mediante sigilo nostro kiküldött Kemecsei Jakab és Madai Szaniszló vizsgálta azt az ügyet, amelyben Bothos Márton Ewri официális familiárisai verték el a Vajaiak vajai jobbágyságait, és fosztották ki Lapus László, Vytes Péter és Hungi András jobbágyot.³⁹ Egy 1413. április 17.-én keltezett oklevél arra szólítja fel a Kemecsei Jánost és fiait, Miklóst, Lászlót és Mihályt, hogy a Szabolcs megyei Zekel birtokot (a mai Székelyt) nem foglalhatják el és nem is használhatják.⁴⁰ Ez is bizonyítja, hogy a korszakban a Kemecsei család egyre nagyobb befolyásra tett szert a térségben, hiszen már oklevélben tiltják őket az önkényes foglalástól.

1415-ben Kemecsei Miklós és László, mint királyi emberek szerepelnek, mert a leleszi konvent vizsgálatot rendel el abban az ügyben, hogy Pazonyi Cheres László és fia, Balázs és János kegyetlenül megverték és gyalázták Chako Lukács nevű pazonyi jobbágy feleségét. A panaszt Pazonyi Dénes fiai, Mátyás és László, valamint Pazonyi Benedek fiai, Benedek és János tették.⁴¹ 1420-as esztendőben Miklós-nak annak kellett utánajárnia, mint királyi ember, hogy vajon ténylegesen megpróbálta-e Cheres László megölni Pazonyi Dénes három fia közül Mátyást és Gergelyt.⁴² A vizsgálat kimeneteléről nem találtam adatokat. Kemecsei Miklós elődeihez hasonlóan, részt vett birtokbírhatási perekben is. 1417 decemberében felosztotta a Szabolcs megyei Bagus birtokokat három egyenlő részre.⁴³ Az előbb említett Pazonyi család hasonló ügy miatt pereskedett egymás között, ugyanis Pazonyi Miklós és társai hatalmaskodtak Pazonyi Mátyás Faber Máté nevű jobbágyán. Az ügy 1423-ban felsőbb fórumon kötött ki, hiszen Garai Miklós nádor utasította Szabolcs megye bírait, hogy az említett ügyet vizsgálják ki. Itt szerepelnek királyi kiküldött-

³⁵ZsO II., 257., 6899. sz.

³⁶ZsO III., 457-458., 1845. sz.

³⁷ENGEL P.: *Genealógia*.

³⁸ZsO IV., 246., 1058. sz.

³⁹ZsO IV., 517., 2268. sz.

⁴⁰ZsO IV., 136., 461. sz.

⁴¹ZsO V., 339., 1203. sz.

⁴²ZsO VII., 526., 2314. sz.

⁴³ZsO VI., 361., 1280. sz.

ként Kemecsei Simon fiai, Jakab és Gyula.⁴⁴ Az ügy folytatásaként már 1426-ban Zsigmond király rendelte el, hogy Kemecsei Mihály, vagy Gyula vagy Jakab idéztessék Pazonyi Miklóst a király színe elé.⁴⁵ Az ügy további lefolyása a kutatás jelenlegi fázisában ismeretlen. Jól látszik, hogy a Kemecseiek következő generációja is szépen lép előre a politikai ranglétrán, és egyre komolyabb tisztségeket töltenek be. Ezek közé az esetek közé tartozik Kállói Zsigmond esete, aki 1418-ban a kállói vásáron, Perényi Miklós szörényi bán fiainak, Miklósnak és Lászlónak Erdélyi János nevű jobbágyától 50 új forintot érő bort elvett és elszállíttatott. Ebben az ügyben Kemecsei László, mint királyi ember szerepelt.⁴⁶ Ez a per már szinte országos szintű lehetett a korszakban, és mutatja azt, hogy a Kemecseiek megbízható királypárti emberek voltak, hiszen a Kállóiak, félretéve a Kemecseiek ellen folytatott peres ügyeiket, őket javasolták királyi embernek. Ebben nem melleleg szerepet játszott az is hogy valamilyen szinten rokonság is összefűzi a két családot. Solymosi László is megemlíti Kemecsei Lászlót, hogy 1435-ben, mint Szabolcs megye 12 esküdt ülnök egyike szerepel és gondoskodik a gonosztevők eltiprásáról.⁴⁷ Kemecsei László az első Kemecsei több évtized után, aki ismét elérte az esküdt ülnöki rangot. A másik testvér, Miklós egészen a máramarosi alispáni tisztségig jutott, amit 1419 és 1423 között töltött be, s ekkor Perényi Miklós volt az ispán, így joggal feltételezhető, hogy ő a Perényiek familiárisa volt.⁴⁸ Több adatot sajnós róla eddig nem találtam.

Már nem meglepő, ha fordított esettel is találkozunk. Mint vádlottak is szerepeltek a Kemecseiek, nem egy oklevélben, hogy birtokból foglaltak el szántó területet, erdőket, vagy másokhoz tartozó jobbágyokat kegyetlenül megvertek.⁴⁹ Tehették, hiszen a király emberei voltak a megyében, és politikai súlyukat kihasználva hatalmaskodtak mások földjein. A Kemecseieknek két családdal ütköztek össze gyakran az érdekei: ezek a Paksiak és a Megyeriek voltak. A Paksiak a Kemecsével szomszédos Nagyhalászbán rendelkeztek birtokokkal,⁵⁰ s a Kemecseiek a szántóföldjeiket, halastavaikat és erdőiket foglalták el. Viszonzásul a Paksiak a Kemecseiek jobbágyait verték véresre. Ezért indított vizsgálatot 1420-ban Kemecsei János Miklós, Mihály és László nevű fiaival, valamint Kemecsei Simon fiai, Jakab, Gyula és András azért, mert jobbágyaikat Nagyhalászra hajtották, és Kemecsen is károkat okoztak. Úgy tűnik, hogy a Kemecseiek nem igazán bíztak az igazságszolgáltatásban, hiszen a következő évben már ők foglaltak ismét halászi földeket és verték halászi jobbágyokat.⁵¹ 1425-ben is folytatódik a per. Itt a Kemecsiei panaszkodnak arról, hogy a Kemecse-földje, Fertő-homoka, Bertény-szigete és Vásárosút nevezetű ré-

⁴⁴A *zichi és vasonkenői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo VIII*, Szerk.: KAMMERER ERNŐ. Bp., 1895. 109. (továbbiakban: Zichy)

⁴⁵Zichy VIII., 266–267.

⁴⁶Zichy VIII., 497.

⁴⁷SOLYMOSSI LÁSZLÓ: Szabolcs és Bereg vármegye gonosztevőinek lajstroma 1435-ből. *A nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve XLII. évfolyam*, Nyíregyháza, 2000, 139.

⁴⁸ENGEL P.: *Archontológia*.

⁴⁹ZsO VIII., 70., 163. sz

⁵⁰ENGEL PÁL: *Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről. [CD-ROM]* Budapest, 2001. településkód: 6 pontkód: 1SZB21 (továbbiakban: ENGEL P.: *Térkép*)

⁵¹LO. AA., 1419, nro. 12, 1420, nro. 84, 1421, nro. 34.

szeket a Paksiak nagyhalászi gazdatisztjei elfoglalták és használják.⁵² A szintén szomszédos Megyeriek, 1422-ben Középső-megyeri Adorján révén fogták perbe a Kemeceieket, azért mert Bechetheleknek nevezett birtokát elfoglalták, annak minden haszonélvezeti jogával együtt.⁵³ Ennek az esetnek van egy családi mozzanata is, ugyanis Megyeri Adorján Ilona nevű leánya ekkor már Kemecei Kálmán felesége volt, akinek az apja a kötelező leánynegyedet kiadta, azonban ez ellen más Megyeriek is tiltakoztak.⁵⁴ A helyzet továbbra sem tisztázódott, hiszen 1450-ben három vásáron való kikiáltással idézik meg a Kemeceieket a Megyeriek,⁵⁵ s majd csak 1452-ben sikerül csak elrendelni a határjárást a Kemece és a mai Vasmegyer között, a vitát képező Bec prédiom miatt.⁵⁶ Igyekeztem Kemecei Kálmánnak a többi Kemeceihez való viszonyát feltárni. Adatokat ugyan közöl róla Engel,⁵⁷ de a családfában ő sem tudta elhelyezni. További adatokat róla eddig nem találtam.

Hasonlóképp 1422-ben Kemecei János és fiai, László és Mihály panaszolták, hogy Bogdányi István az őket zálogjogon megillető, és Bogdányban,⁵⁸ ma Kemece szomszédságában fekvő Nyírbogdányban lakó jobbágyukat összeverte.⁵⁹ Szintén zálogjogon indított eljárást a Kemecei család Apagy László ellen, ugyanis azt követelték, hogy iktassák be őket a zálogjogon megillető Zabowch birtokrészbe.⁶⁰ A zálogjogon indított eljárások mutatják, hogy a korszakban a Kemeceiek nem csak politikai rangjuk felhasználásával, de vagyonukkal is szereztek földbirtokokat, hiszen a zálogos ügyek bizonyítják, hogy a Kemeceiek kellő vagyonnal rendelkeztek a térségben. A 15. században a Kemeceiek a régióban sok birtokkal rendelkeztek, amely szerint, a Kemecei család volt a földesura a 15. században Apagy községnek,⁶¹ 1435-ben Ibrálynak,⁶² Kopócs-Apáti község⁶³ 1442-ben szerepel, mint Kemecei birtok.⁶⁴ Szintén említi, hogy Rád község⁶⁵ 1445-ben a Kemeceiek földbirtoka volt.⁶⁶ Ugyanezeket a településeket megadja Csánki is, ezen felül hozzáteszi, hogy 1445-ben beiktatták a Kemeceieket még Öze⁶⁷ birtokrészeibe is.⁶⁸ Ugyanebben az évben viszont tiltó végzés is született a Kemeceiek ellen, hiszen Kemecei Jakabot, Gyulát, Kálmánt, Simont és Mátét eltiltják Bylysthelke-hez tartozó föld

⁵²KOZMA SÁNDOR: *Kemece*. Kemece 1997., 52.

⁵³ZsO IX., 201., 632. sz.

⁵⁴KOZMA SÁNDOR: i. m., 52.

⁵⁵LO. AA. 1450. nro. 26.

⁵⁶LO. AA. 1452. nro. 24.

⁵⁷ENGEL P.: *Genealógia*

⁵⁸ENGEL P.: *Térkép*, településkód: 6, pontkód: 15SZB20

⁵⁹ZsO IX., 100., 257. sz.

⁶⁰ZsO IX., 100., 256. sz.

⁶¹BOROVSKY SAMU, Magyarország vármegyéi és városai, *Arcanum DVD könyvtár IV*. Budapest. 2003. (továbbiakban: BOROVSKY S.: *Magyarország vármegyéi és városai*); ENGEL P.: *Térkép*, településkód: 6, pontkód: 37SZB20.

⁶²BOROVSKY S.: *Magyarország vármegyéi és városai*.; ENGEL P.: *Térkép*, településkód: 6, pontkód: 1SZB22.

⁶³ENGEL P.: *Térkép*, településkód: 7, pontkód: 8SZB20

⁶⁴BOROVSKY S.: *Magyarország vármegyéi és városai*

⁶⁵ENGEL P.: *Térkép*, településkód: 6, pontkód: 5SZB20

⁶⁶BOROVSKY S.: *Magyarország vármegyéi és városai*

⁶⁷ENGEL P.: *Térkép*, településkód: 7, pontkód: 18SZB20

⁶⁸CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I-II-III. *Arcanum DVD könyvtár IV*. Budapest. 2003. (továbbiakban: CSÁNKI)

elfoglalásától.⁶⁹ Az időszakban nem ez volt az egyetlen döntés, ami az ő rovásukra született. Egy 1459-es oklevélben arra kapunk újabb bizonyítékot, hogy a Kemecseiek kellő vagyonnal és hatalommal rendelkeztek ahhoz, hogy a törzsterületükhöz közel eső birtokokat a kezükben tudják, azonban itt a döntés ellenük született. Az oklevél tartalma szerint ugyanis Kállói Lőkös János és testvére Lőrinc, valamint Kállói Szaniszló és annak fia János nevében eltiltja Kemecsei Gyulát, Kálmánt, Simont, Jakabot, Mátyást, Benedeket és Sebestyént attól, hogy megvásárolják Megyeri László Külgégény (Kwlgegen) nevezetű prédiát, mivel közvetlen szomszédság áll fenn, és így ők előjogot élveznek.⁷⁰

A Kemecsei család nemesi mivoltát, egy a XV. század közepén, Váradi Miklós ispánsága idején keletkezett nemesi összeírás bizonyítja, azaz hogy Kemecsei Gyula,⁷¹ és Kemecsei Sebestyén⁷² az ország nemesi közé tartoznak. Ez idő tájt szereztek birtokot Kemecsen más családból származó nemesek. Jelenlegi ismereteink szerint nem tudjuk, hogyan kaptak birtokokat Csapi Miklós fiai Zsigmond királytól új adományként a Szabolcs megyei Kemecsen, Ibrányban és Keresztúton, azaz a mai Kótajban.⁷³ Hasonlóképpen információ hiány áll fent abból, hogyan szerzett részirtokokat az Upori és a Migléczi család Kemecsen.⁷⁴ Csánki szerint ugyanitt és Külgégényben szerzett birtokrészeket 1465-ben a Migléczi család.⁷⁵ Ezekre talán a válasz az lehet, hogy nem igazán ismerjük a Kemecsei család házassági kapcsolatait, és nem tudjuk kivétel nélkül milyen rokonsági fokban álltak. A kutatás jelenlegi állapotában megritkulni látszanak az adatok, amiket Kemecsére, vagy a Kemecsei családra vonatkozóan találtam. Az viszont bizonyos, hogy a Kemecsei család egyes ágaiban a férfiak továbbra is a közelet aktív tagjai maradtak, sőt Szabolcs megyén kívül is tudtak betölteni jelentős pozíciókat. Kemecsei Mikót 1483 és 1486 között Zaránd vármegye alispánjaként találjuk.⁷⁶ A Kemecseiek törzsterületükön is megőrizték befolyásukat, hiszen Kemecsei Jánosnak, Cseres Györgynek, Pazonyi Sebestyénnek és Kemecsei Simonfi Mihálynak kellett Megyeri János és Benedek, valamint Megyeri István és a néhai Megyeri László özvegye között a hozományi, nászajándéki javak miatt fennálló ügyben intézkednie Ulászló király parancsára 1492-ben.⁷⁷

Ezen a hálózaton keresztül közelebbi betekintést tudunk nyerni a 14-15. századi Szabolcs megye működésébe. A működésben lévő hálózaton keresztül pedig lehet látni azokat a törvényszerűségeket, amelyek alapján kimondható az a Kemecsei család esetében, hogy a társadalmi mobilitás a köznemességben belül egy létező dolog volt a korszakban az arra hivatottak számára, hiszen ők nem lévén tagjai egy úri nemzetségnek sem, képesek voltak tekintélyt és tiszteletet érdemlő pozíciókat betölteni, valamint ezt tovább örökíteni nemzedékeken keresztül. A XVI. század

⁶⁹Magyar Nemzeti Levéltár Országos Diplomatikai Levéltár, Diplomatikai fényképtár 55296 (továbbiakban: MNL OL DL-DF)

⁷⁰MNL OL DL-DF 55639

⁷¹Zichy X., 470.

⁷²Zichy X., 471.

⁷³ZsO III. 307. 1152. sz.

⁷⁴KOZMA SÁNDOR: i.m.53.

⁷⁵CSÁNKI I.

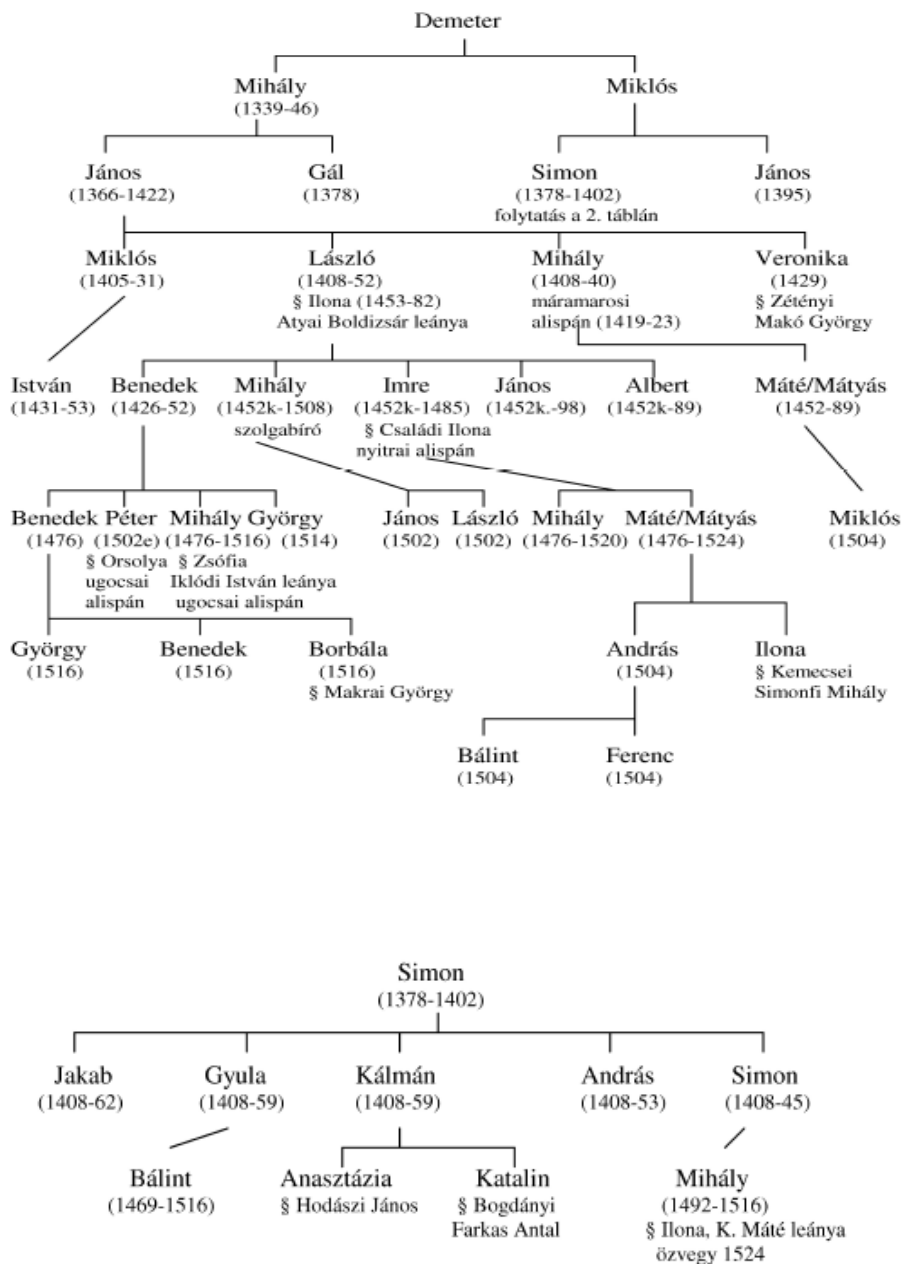
⁷⁶CSÁNKI I.

⁷⁷KARLOVSZKY ENDRE – PETTKÓ BÉLA: *Szabolcs vármegye levéltárának mohácsi vész előtti oklevelei*, Nyíregyháza, 2001, 47.

során Szabolcs vármegyére is rávetült a török félhold árnyéka, ami Kemecse települést és a Kemecseieket is közvetlen érintette.

Melléklet

A Kemecsei családfe⁷⁸

⁷⁸C. TÓTH NORBERT: *Szabolcs megye működése a Zsigmond-korban*. Nyíregyháza. 2008. 190-191.